

Motion till riksdagen

2005/06: MJ52

**av Claes Västerteg m.fl. (c, m, fp, kd)
med anledning av prop. 2005/06:176**

Kommunernas roll i avfallshanteringen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att monopolsituationen för farligt avfall avskaffas.
2. Riksdagen avslår proposition 2005/06:176 avseende undantag från kommunallagens lokaliserings- och självkostnadsprincip.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att en översyn av kommunallagens lokaliserings- och självkostnadsprincip skyndsamt bör genomföras.

Motivering

Avfall är ett problem, men på samma gång en resurs. Avfall kan förbrännas och då ge energi för uppvärmning av bostäder och el till industrin. Det kan materialåtervinnas och därmed minska resursslöseriet. Livsmedelsrester och liknande kan rötas till biogas som ersätter fossila bränslen och därmed bidrar till att minska oljeberoendet.

Avfallsdebatten måste föras så att vi för varje fraktion och vid varje tillfälle väljer den lösning som är samhällsekonomiskt mest lönsam och miljömässigt bäst lämpad. För att detta ska kunna ske är det viktigt att via lagstiftning såväl styra avfallsflöden som stimulera en mångfald behandlingsformer.

Kommunal expansion på näringslivets bekostnad

Sedan deponiskatten infördes har förbränning av sopor blivit mer lönsamt. Från 2002 har det dessutom blivit förbjudet att lägga brännbara sopor på tipp, och från 2005 gäller tippförbudet även biologiskt avfall. Detta i kombination

Fel! Okänt namn på

med ökade avfallsmängder har lett till att man på många platser i landet planerar för ny- eller utbyggnad av befintlig sopförbränning. Bakom expansionen står huvudsakligen kommunala avfallsbolag. I många fall planeras avfallsanläggningar med en kapacitet som överstiger den totala mängden avfall inom kommunen.

Naturvårdsverket beräknar den totala förbränningskapaciteten till 4,8 miljoner ton avfall år 2008, 50 procent mer än år 2004. Överkapaciteten, sett i jämförelse med sopförbränning specifikt, beräknas till drygt 1 miljon ton. I den specifika jämförelsen uppstår en markant brist på brännbart avfall redan om några år.

Lokaliserings- och självkostnadsprinciperna

Undantagen från kommunallagens lokaliserings- och självkostnadsprincip har de senaste åren ökat i omfattning. Ofta har detta skett utan att konsekvenserna för näringsliv och miljö belysts. Samtidigt är motivet för förändringen olika i landets olika delar då förutsättningarna för storstads- respektive glesbygdskommuner varierar. Regeringen har under våren aviserat att en översyn ska ske av det förändrade arbets sättet. En sådan översyn bör ske skyndsamt och vägas dels mot olika bygders förutsättningar dels mot offentlig sektors påverkan på ett väl fungerande näringsliv eller förutsättningarna att uppnå ett sådant.

Kommunala avfallsbolag har monopol på hushållsavfallet. Det innebär att det kan uppstå en starkt snedvriden konkurrenssituation om kommunerna fritt fick konkurrera med näringslivets aktörer. Redan idag ser vi att kommunala avfallsbolag höjer priserna på monopoldelen av sin verksamhet. Av den privata sektorn upplevs det som ett medel att konkurrera ut privata aktörer inom övrigt avfall. En sådan framtoning är inte bra och måste motverkas. Det bör därför noteras att flera remissinstanser påpekat att erfarenheterna av marknader där kommuner konkurrerar med privata aktörer visar att villkoren för de privata aktörerna inte sällan blir ogynnsamma.

Regeringen menar att risken för osund konkurrens, där kommunala avfallsbolag slår ut privata entreprenörer inom återvinningsindustrin, kan elimineras genom att de kommunala bolagen åläggs särredovisning av den konkurrensutsatta delen och den icke-konkurrensutsatta. Den ansvariga myndigheten Konkurrensverket slår entydigt fast att detta är helt otillräckligt, en inställning som delas av bl.a. Företagarna, Svenskt Näringsliv och Återvinningsindustrierna. Också Statskontoret, som analyserar konkurrensfrågor i gränslandet mellan privat och offentlig verksamhet, avstyrker förslaget. Om kommunerna vill samverka inom det här området finns det redan idag förutsättningar för kommunerna att bilda exempelvis kommunalförbund. På insamlingsmarknaden finns det idag ungefär 60 entreprenörer med kommunala kontrakt och 700 företag med tillstånd att transportera avfall. Därmed är kommunernas behov tillgodosett.

Det kan knappast vara ett mål att kommunala bolag övertar avfallshantering från privata aktörer. Propositionen bör därför avslås i denna del, särskilt som regeringen aviserat en samlad översyn av samtliga undantag från lokaliserings- och självkostnadsprincipen.

Kommunal ensamrätt för hantering av farligt avfall

I 15 kap. 10 § miljöbalken regleras kommunernas rätt att föreskriva att transporter, återvinning eller bortskaffande av farligt avfall (FA) ska ske genom kommunens försorg.

Frågan om att avskaffa kommunernas möjlighet att ge sig själva ensamrätt att hantera farligt avfall har beretts utförligt. Redan 1997 klargjorde regeringen (proposition 1996/97:172) att kommunernas möjlighet att ge sig själva ensamrätt att hantera farligt avfall successivt skulle avvecklas. Detta ställningstagande grundades på Naturvårdsverkets bedömning att ensamrätten för FA kunde avvecklas när ett kontrollsystem varit i kraft en tid. Naturvårdsverket har sedan arbetat vidare med frågan, bl.a. utifrån bedömningen att det kommunala monopollet på farligt avfall troligen strider mot EG-rätten (rapport 5177). Regeringen angav år 2003 att kommunernas möjlighet till ensamrätt för FA-hantering bör upphöra, och lämnade ett uppdrag till Naturvårdsverket om att utreda eventuellt behov av regelförändringar (proposition 2002/03:117).

En bättre konkurrens leder till lägre priser, och det innebär ökade incitament för fler att lämna in sitt farliga avfall. När det gäller farligt avfall är minskad förbränning positivt, eftersom dessa produkter vanligen är starkt miljöbelastande och alltså ska återvinnas eller i särskilda fall slutdeponeras. Därför innebär ökad inlämning av farligt avfall tydliga vinster för miljö och hälsa. Vidare genererar den ökade inlämningen fler arbetstillfällen i den expansiva och entreprenörsdominerade återvinningsindustrin.

Stockholm den 12 april 2006

Claes Västerteg (c)

Lars Lindblad (m)

Sven Gunnar Persson (kd)

Sverker Thorén (fp)